

Väestökehitys

Väkiluvun kehitys Satakunnassa on ollut pitkällä aikavälillä laskeva. Koronakriisi näyttäisi kääntäneen kehityskulkua ainakin tilapäisesti. Vuoden 2022 aikana kehitys heikkeni, mutta vuonna 2023 väestökato loiveni jälleen huomattavasti. Satakunnassa asui ennakkotietojen mukaan vuoden 2023 lopussa 211754 henkeä, vähennystä 802 henkeä vuoden 2022 lopusta (-0,4 %). Lasku on huomattavasti pienempi kuin vuonna 2019, jolloin väestökato oli suurimmillaan (-1872). 2010-luvulla väestökadon merkittävimmäksi tekijäksi on noussut syntyneiden määrän romahdus (2010 vs. 2023 -38 %). Samalla kuolleiden määrä on kohonnut selvästi (17 %). Pitkällä aikavälillä väkiluvun alenevan kehityksen taustalla piilee ennätysheikon ja negatiivisen nettosyntyvyyden ohella kuntien välisen muuttoliikkeen syventynyt tappio, joka oli korkeimmillaan vuosina 2018–2019 0,5 % väkiluvusta kunkin vuoden aikana. Kuitenkin mm. koronakriisi on parantanut kuntien välisen muuttoliikkeen tasetta vuodesta 2020 alkaen. Vuosina 2022–23 kuntien välisen muuttoliikkeen tappio on syventynyt hieman.

Kaupunki-maaseutuluokituksella tarkasteltuna Satakunnassa kaikkien aluetyyppien väestö on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana lukuun ottamatta ulompien kaupunkialueiden kasvua. Satakunnan etuina on heikkenevästä väestökehityksestä huolimatta yhä väestön tiheys, joka periaatteessa tutkimusten mukaan lisää työn tuottavuutta ja siten talouskasvua mm. tiheimpien verkostojen kautta. Satakunnan väestötiheys on 27,2 as./km² (koko Suomi 18,3, v. 2022).

Maahanmuutto on kuitenkin parantanut kokonaisuutena tasetta ja nettosiirtolaisuudessa on kirjattu keskimäärin maltillista nousua, joskin vuosittaiset vaihtelut ovat olleet suuria. Satakunta sai kuitenkin vuonna 2023 ennätysuuden nettomaahanmuuton, lähes 1700 henkeä. Satakunnassa oli vuonna 2022 yhteensä 7722 ulkomaankansalaista eli 3,6 % koko väestöstä. Koko maassa ulkomaan kansalaisten osuus oli keskimäärin 5,8 %. Korkein ulkomaankansalaisten osuus väestöstä Satakunnassa oli Raumalla (6,5 %), Karviassa (4,3 %), Kankaanpäässä (3,7 %), ja Eurassa (3,4 %).

Seutukuntien väliset erot väestön kehityksessä ovat yhä suuret. Pohjois-Satakunnassa väestökehitys on ollut Porin ja Rauman seutukuntia selvästi heikompaa. Kunnista Porin, Eurajoen ja Rauman väestökehitys on ollut pitkällä aikavälillä maakunnan suotuisinta, joskin niissäkin väkiluku on ollut loivassa laskussa.

Väestökehityksen ongelma piilee siten osin suhteellisen heikossa syntyvyydessä ja tulomuutossa, sillä mm. alueella syntyneiden osuus väestöstä on maakuntien joukossa viidenneksi korkein, mikä viittaa suhteellisen heikkoon tulomuuttoon (v. 2022).

Vuoden 2023 väestön ennakkotilastoissa Satakunnan kuntien välisen muuttoliikkeen tappio on pysynyt varsin suurena, mutta kokonaisnettomuutossa Satakunta on saanut jo selvää voittoa huomattavasti kasvaneen nettomaahanmuuton ansiosta. Todennäköisesti ukrainalaispakolaiset ovat muutoksen taustalla. Sen sijaan nettosyntyvyys on yhä vahvasti negatiivinen, ja saldo on samaa luokkaa kuin edellisvuonna. Väestökato kuitenkin loiveni selvästi edellisvuodesta ja on pienin lähes kymmeneen vuoteen.

Pitkällä aikavälillä, vuoteen 2040 mennessä (ennuste v. 2021), Satakunnan väkiluvun lasku jatkuu, mutta loivenee 2030-luvulla. Äkilliset kriisit, kuten koronaepidemia ja muut vastaavat muutokset asettavat väestöennusteen luotettavuuden kyseenalaiseksi, sillä kyseessä on trendilaskelma, joka perustuu kokonaan aikaisempien vuosien muutokseen.

Satakunnan ikärakenne on maan keskiarvoa iäkkäämpi, sillä yli 65-vuotiaiden osuus on yli viisi prosenttiyksikköä valtakunnan keskitasoa korkeampi (v. 2023). Satakunnassa on maan viidenneksi korkein yli 65-vuotiaiden osuus (28,6 %). Vastaavasti työikäisten ja erityisesti alle 15-vuotiaiden osuudet ovat matalampia kuin valtakunnallisesti. Satakuntalaisten keski-ikä on 46,7 vuotta (koko Suomi 43,7, v. 2022).

Väestöllinen huoltosuhte on 73,5, kun koko Suomessa se on 62,3 (v. 2022), mikä johtuu pääosin vanhusväestön suhteellisen suuresta osuudesta. Huoltosuhte heikkenee yhä väestöennusteen mukaan, mutta tasaantunee 2030-luvulla väestön vähenemisen tasaantumisen myötä. Tärkeää on myös taloudellisen huoltosuhteen vahvistaminen, sillä väestön vähetessä työvoimaan osallistumisen tulisi vahvistua. Satakunnassa taloudellinen huoltosuhte eli työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien suhde työllisten määrään (joka on kerrottu sadalla) on heikentynyt vuosien 1990 ja 2021 välillä hieman koko maata enemmän. Satakunnassa suhdeluku oli 148,3 ja koko maassa 133,4 v. 2021. Kehitys parani v. 2021 aikana.

Arviot näymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Väestön ikäranteen kehitys kärjistää osaajapulaa pitkällä aikavälillä. Mikäli ikärakenteen kehitys jatkuu saman suuntaisena, uhkana on tuottavuuden lasku, joka tulee vaikuttamaan koko kansantalouteen.
- Väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhte jatkavat heikkenemistään. Maakunnan vetovoiman ja tuottavuuden kohentamisen sekä palvelurakenteiden järjeistämisen on jatkuttava.

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Väestön laskeva määrä sekä heikkenevä huoltosuhte tarkoittavat sitä, että talouskasvun tulee jatkossa perustua entistä vahvemmin ja käytännössä täysin tuottavuuden kasvulle, eli uusien innovaatioita ja esim. digitalisaatiota tulee hyödyntää vahvasti.
- Osaavan työvoiman saatavuutta ja osaamisen vahvistamista tulee edistää parantamalla alueen pito- ja vetovoimaa, panostamalla jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin ja edistämällä työ- ja koulutusperusteista maahanmuuttoa.
- Työvoiman vähentyessä syrjäytymiseen on entistä vähemmän varaa ja väestön osallistumisasteen tulee olla hyvin korkea.
- Myös palvelurakenne pitää sopeuttaa kehitykseen, jolloin kuntataloudessa on mahdollista saada säästöjä (Perlaconin tutkimus 2019).

Ympäristön kestävä kehitys

Satakunnan kasviuonepäästöjen kehitys on ollut pitkään laskeva ja kokonaispäästöjä on saatu Hinku-laskennan (päästöhyvitykset huomioitu) mukaan vähennettyä 40 % ja asukaskohtaisia päästöjä 37 % vuosien 2007–2021 aikavälillä (koko Suomessa vähennys kokonaispäästöissä 35 % ja asukaskohtaisissa päästöissä 38 %). Eniten ilmastopäästöjä aiheutuu tieliikenteestä, eri lämmitysmuodoista ja maataloudesta. Vähennys päästöissä johtuu muun muassa fossiilisten polttoaineiden osuuden vähentymisestä sekä biopolttoaineiden osuuden lisääntymisestä energiantuotannossa. Taakanjakosektorin ja päästökaupan piiriin kuuluvien tahojen yhteenlasketut kokonaispäästöt ovat alentuneet Satakunnassa 53 % ja päästöt per asukas 50 % vuosina 2007–2021 (koko Suomessa kokonaispäästöjen alenema 41 % ja asukaskohtaisten päästöjen 43 %). Kulutussähkön kokonaispäästö määrä sekä teollisuuden sekä sähkö-, kauko- ja öljylämmityksen kokonaispäästöt ovat laskeneet huomattavasti.

Satakunnassa on neljä Hinku-kuntaa, Pori, Rauma, Eurajoki ja Harjavalta, jotka ovat sitoutuneet vähentämään kasviuonekaasupäästöjään 80 % vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasosta. Tavoitteena on saavuttaa HINKU-maakunnan kriteerit ja hakea HINKU-maakuntastatusta. Kunta-alan energiatehokkuussopimukseen ovat liittyneet Kankaanpää, Pori, Rauma, Säkyä ja Satakunnan hyvinvointialue, jotka sitoutuvat tavoittelemaan 7,5 % energiansäästöä 2025 vuoteen mennessä.

Satakunnassa on monipuolinen energiatuotannon keskittymä, jossa tuotetaan sähköä noin kolminkertaisesti maakunnan kulutukseen nähden ja noin 40 % koko Suomesta. Satakunta on maamme suurin sähköntuottaja. Maakunta tuottaa sähköä koko yhteiskunnan tarpeisiin sekä ydin- että uusiutuvien energialähteiden kautta. Tuuli- ja vesivoiman osuus tuotannosta on 8 % ja ydinvoiman 86 %. Energiantuotannon vahvuutena nähdään myös mahdollisuudet hajautettuun energiantuotantoon.

Satakunnan ammattikorkeakoulun CANEMURE/EU:N Life IP -hankkeessa tuotetun Satakunnan ilmasto- ja energiastrategian visio 2030 on: ”Satakunta on vuonna 2030 ilmastoystävällinen, kestävien energiaratkaisuiden maakunta”. Suomen merkittävin tulvariskialue sijaitsee Porissa. Satakuntaliitto tukee kuntien ja maakunnan ilmastoyhteistyötä ja puhtaan siirtymän edistämistä omilla kehittämishankkeilla. Satakuntaliitto ja Porin kaupunki ovat mukana vapaaehtoisten Kiertotalouden Green deal sitoumusten valmistelutyössä.

Metsäympäristöt kattavat noin 68 % Satakunnan maa-alueista ja ne muodostavat yhdessä suo- ja kosteikkoalueiden kanssa rungon ekologiselle verkostolle. Yhtenäisimpiä luonnonympäristöt ovat maakunnan pohjoisosissa, minne sijoittuu lukuisia Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita sekä Lauhanvuoren ja Kauhannevan-Pohjankankaan kansallispuistot. Satakunnan pohjoisosien vihervyöhykkeelle sijoittuu useita olemassa olevia ja suunnitteilla olevia aurinkoenergian tuotannon ja tuulivoimatuotannon alueita sekä tuulivoimatuotantoon liittyvää sähkönsiirtoverkostoa. Satakunnan rakennuskanta on keskimääräiseltä iältään Suomen vanhinta. Satakunnassa on myös lukuisia valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita.

Satakunnan rannikkovesien (Selkämeri) ekologinen tila on pääosin tyydyttävä tai välttävä (2019). Sisävesistöjen tilanne Satakunnassa on koko Suomeen verrattuna heikko. Lounais-Suomen suurimman järven, Säkyän Pyhäjärven, ekologinen tila on luokiteltu tyydyttäväksi. Pintavesien tilaa heikentää pääasiassa vesien rehevöityminen, joka johtuu liiallisesta ravinnekuormituksesta.

Arviot näkymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Ilmastotyö kunnissa jatkuu investointien ja uusien toimintatapojen kautta. Tavoitteena on saavuttaa HINKU-maakunnan kriteerit ja hakea HINKU-maakuntastatusta.
- Satakuntaan suunnitellut vihreän/puhtaan siirtymän hankkeet tulevat vaikuttamaan päästökehitykseen suotuisasti.
- Satakunta on vahva energiantuotannon keskittymä ja vihreän/puhtaan siirtymän mukaista energiamurrosta edistetään.
- Yhtenäisten virkistys- ja viherverkkojen säilymisen ja suoekosysteemien elpymisen edistäminen ovat lähitulevaisuuden tärkeimpiä toimia luonnon monimuotoisuuden vaalimisessa Satakunnassa. Lounais-Suomen metsäohjelman tavoitetilana 2025 on metsien aktiivinen käyttö taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys huomioiden.
- Jokien, järvien ja rannikkovesien sekä pohjavesien tilaa seurataan ja huolehditaan tarvittavista toimenpiteistä.
- Kulttuuriympäristön osalta haasteena on tyhjenevät rakennukset sekä vähäiset resurssit hoitoon ja kunnossapitoon.

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Päästövähennysten lisäksi ilmastotavoitteisiin pääsemiseksi tarvitaan maakunta- ja kuntatasolle kohdentuvia maankäyttösektorin ilmastotoimia. Ilmastonmuutokseen varautuminen ja sopeutuminen edellyttävät laajapohjaisia toimia sekä viranomaisyhteistyön vahvistamista.
- Energiateknologian mahdollisuudet luovat uusia innovaatioita ja liiketoimintamahdollisuuksia esim. tuulivoiman, aurinkoenergian, kaasu ja metaanitalouden, vesivoiman hyödyntämiseen sekä ydinvoima-alalle.
- Vihreän/puhtaan siirtymän hankkeet edellyttävät eri tavoitteiden yhteensovittamista ja vaikutustenarviointia. Useiden hankkeiden samanaikaisuus haastaa ajantasaisen kokonaiskuvan hallintaa ja yhteisvaikutusten tunnistamista.
- Tavoite hyvälaatuisesta ja monimuotoisesta vesiympäristöstä edellyttää määrätietoista kuormituksen vähentämiseen tähtäävää toimintaa valuma-alueilla vesien- ja merenhoitoa käsittelevien suunnitelmien ja ohjelmien mukaisesti.

Alue- ja yhdyskuntarakenne sekä liikenne- ja viestintäyhteydet

Suomen ympäristökeskuksen laatiman Kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan Satakunnan kaupunkikeskuksia ovat Pori ja Rauma. Satakunnan aluerakenteen erityispiirteinä on Porin kaupunkiseudun laaja kehysalue, joka ulottuu Kokemäenjokilaaksoa pitkin Kokemäeltä Meri-Poriin saakka. Kaupunkikeskusten ohella Satakunnassa sijaitsee kolme maaseudun paikalliskeskusta (Eura, Huittinen ja Kankaanpää), joita ympäröi laaja ydinmaaseutu. Koko maan lukuihin verrattaessa ydinmaaseudulla asuvan väestön ja siellä sijaitsevien työpaikkojen määrän osuus on Satakunnassa korkea.

Kuten muualla Suomessa niin myös Satakunnassa väestö alkaa vähitellen keskittyä isoimpiin keskuksiin. Toisaalta on ydinalueiden tiivistymisen rinnalla myös havaittavissa keskusten yhdyskuntarakenteen hajautumista niiden reuna-alueilla. Samaan aikaan työmatkat pitenevät ja pendelöinti lisääntyy. Yhdyskuntarakenteen hajautuminen ja työssäkäyntialueiden laajeneminen vaikuttaa erityisesti kaupunkiseutujen pääteiden liikenteen kasvuun. Satakunnassa liikutaan koko maahan verrattuna selvästi keskimääräistä enemmän henkilöautoilla, koska joukkoliikennetyhteydet eivät ole kattavia.

Tieliikenteen kasvihuonepäästöt ovat (Suomen ympäristökeskuksen) laskeneet Satakunnassa 3,8 % vuosien 2020–2021 välillä, vaikka Satakunnan liikennesuorite on hieman kohonnut vuodesta 2020 vuoteen 2021 (Tilastokeskus). Liikennesuoritetta voidaan hallita ja kasvihuonepäästöjä pienentää muun muassa liikkumisen ja kuljetusten hinnoittelulla, jalankulun, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edistämistoimilla sekä matkanpituuksien kasvua hillitsevällä kaavoituksella ja yhdyskuntasuunnittelulla. Keinovalikoimaan tulee lisätä myös kuntien henkilökuljetusten tehostaminen, uusien liikenteen muotojen ja henkilöjunaliikenteen (mm. Rauma-Tampere) kehittäminen. Tavaraliikenteen osalta liikennesuoritetta voidaan pienentää raidekuljetusten määrää lisäämällä sekä ratayhteyksiä parantamalla ja kehittämällä. Sekä Raumalle että Poriin suuntautuvien rataosuuksien tavarankuljetusmäärät ovat laskeneet noin 23 %, mikä on valtakunnallista keskiarvoa. Satakunnan satamien osuus (vuonna 2022) Suomen satamien kuljetuksista oli 8,7 %, kun väestöosuus oli 4 %. Rauman sataman kokonaisliikenne on laskenut (v 2021–2022) 21 %, mutta vuoden 2023 ennakkotietojen mukaan kuljetusmäärät ovat lisääntyneet (+4,7 %). Porin sataman kokonaiskuljetukset (Tilastokeskus, vuodet 2021–2022) olivat 23 % nousussa, mutta vuosi 2023 oli negatiivinen. Satakunnan liikenneturvallisuustilanne on Suomen heikoimpia. Tieliikenteessä vakavasti loukkaantuneiden määrä on lisääntynyt kolmen viimeisen vuoden aikana eikä määrää ole saatu laskemaan. Liikennekuolemien määrä ei ole laskenut tavoitteiden edellyttämällä tavalla, lukuun ottamatta vuotta 2023, jolloin kuolleiden määrä oli aiempaa vuotta matalampi.

Satakunnan aluerakenteellisten erityispiirteiden vuoksi myös viestintäverkon kehittäminen ja digitalisaation edistäminen on alueelle tärkeää. Alemman asteisen tieverkon kunnossapito on merkittävää henkilöliikenteen ohella erityisesti maakunnan maaseutuelinkeinojen kannalta. Väylänpidossa on tarpeen varautua ilmastonmuutoksen aiheuttamiin vaikutuksiin kuten tulvien ja myrskyjen lisääntymiseen ja talvien leudontumiseen.

Satakunta-strategian ja maakunnan kehittämisen alueidenkäytöllisten edellytysten huomioimiseksi Satakuntaliitossa on käynnistetty Satakunnan maakuntakaavan 2050 laadinta. Yhteiskunnan nopea kehitys ja muuttuva alue- ja yhdyskuntarakenne sekä ilmasto- ja ympäristökysymysten huomioiminen korostavat yhteensovittavan maakuntakaavan suunnittelutarvetta. Kaikki maankäyttömuodot kattavan kokonaismaakuntakaavan laadinnan tarvetta perustelevat myös kansainväliset, valtakunnalliset ja maakunnalliset strategiat, ohjelmat ja suunnitelmat sekä lainsäädännön muutokset.

Arviot näymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Liikennesektorin rahoituksen suunnitellut ja jo toteutetut vähennykset tulevat vaikuttamaan liikenneinfran tilaan heikentävästi. Uusia kehittämishankkeille on vaikea saada toteuttamisrahoitusta. Joukkoliikenteen tilanne on vaikeutunut polttoaineiden kallistuessa. Vuoden 2023 loppuun oli vielä joukkoliikenteen lisärahoitusta, mutta sen jälkeen joukkoliikenteen tarjonta on heikkenemässä, mikäli polttoaineiden hinta pysyy korkealla, eikä lisätukia myönnetä. Henkilöjunaliikenteen matkustajamäärät ovat kohonneet koronaa edeltävän tason yläpuolelle, ja matkustajamäärien taso voi pysyä korkealla tasolla lähivuosina nykyolosuhteissa. Tavaraliikenteen kuljetusyritysten kuljetusmäärät ja alan kilpailukyky ovat romahtaneet viime vuosien tasosta. Polttoaineiden hintataso vaikuttaa lähivuosina alan kilpailukykyyn, mikäli alalle ei myönnetä valtion kuljetustukia.
- Alemman asteisen tieverkon kunnossapito on merkittävää henkilöliikenteen ohella erityisesti maaseutuelinkeinojen ja huoltovarmuuden kannalta.
- Kehittämistoimenpiteissä on erittäin tärkeää liikenneturvallisuuden parantaminen, sillä Satakunnan liikenneturvallisuustilanne on muuta maata heikompi.

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Satamien merkityksen kasvu maan huoltovarmuuden ja elinvoiman näkökulmasta. Tuonti- ja vientiteollisuutta palvelevat yhteydet maakunnan satamien kautta tarvitsevat kustannustehokkaita, kestäviä, turvallisia ja toimivia logistisia ketjuja.
- Kuljetusten tehostamisen mahdollistamiseksi ja päästöjen vähentämiseksi maakunnan alueen valtateiden 2 ja 8 suunnittelu- ja toteuttamispaketit ovat välttämättömiä.
- Satakunnan aluerakenteellisten erityispiirteiden vuoksi laajakaistaverkon kehittäminen sekä digitalisaation edistäminen on tärkeää.
- Keskeistä on edistää liikenteen energiatehokkuutta, päästövähennyksiä edistävien liikenne-, liikkumis- ja logistiikkaratkaisujen kehittämistä, sujuvia matkaketjuja sekä vähäpäästöisten liikenteen käyttövoimalähteiden kehittämistä.

Elinkeinot ja TKI-toiminta

Satakunnan teollisuuden rakenne on varsin monipuolinen, mikä antaa suojaa suhdanne-, yritys- ja toimialakohtaisille vaihteluille. Teollisuuden toimialarakenne on 19 maakunnasta 6. monipuolisin (v. 2022). Teollisuuden kärjet ovat teknologiateollisuus ja siinä metallien jalostus sekä koneiden ja laitteiden valmistus sekä meriteollisuus, metsä-, kemian- ja elintarviketeollisuus sekä automaatio ja robotiikka. Satakunta tuottaa 8,1 % Suomen viennin arvosta 3,8 %:n väestöosuudellaan (2022). Negatiivista teollista rakennemuutosta on kuitenkin tapahtunut viime vuosina monilla paikkakunnilla. Tärkeitä toimialoja teollisuuden ohella ovat biotalous, rakentaminen, logistiikka, kauppa, liike-elämän palvelut sekä hyvinvointipalvelut.

Satakunnan teollisuuden liikevaihto on kohonnut 34 % nimellisesti vuosina 2010–2022. Nopeaan liikevaihdon kasvuun kykenivät vuosina 2010–2022, metallien jalostus (116 %), automaatio- ja robotiikkaklusteri Robocoast (107 %), elektroniikka- ja sähkötuotteiden valmistus (67 %, osin Robocoastin ansiosta) ja elintarviketeollisuus (53 %). Prizztech Oy:n koordinoima Robocoast EDIH -konsortio on valittu European Digital Innovation Hub:ksi. Automaatioklusterin liikevaihdon kasvu ylittää selvästi toimialojen ja etenkin teollisuuden keskimääräisen kehityksen. Myös henkilöstömäärän nousu on ollut hyvin nopeaa. Ukrainan sota on kuitenkin heikentänyt näkymiä merkittävästi vuoden 2022 keväästä lähtien. Talouden jäähtyminen on alkanut näkyä Satakunnassa vuoden 2023 alusta alkaen, jolloin usean teollisuuden alan ja rakentamisen liikevaihto alkoi selvästi laskea.

EU:n vihreä siirtymä on vauhdittanut koko Euroopan energiamurrosta, mikä on nähtävissä Satakunnassa ennätyskellisinä investointeina. Satakunnassa on esim. EK:n tammikuun 2024 tilastojen mukaan maakunnista eniten puhtaan siirtymän investointeja suunnitteilla (yli 30 mrd.). Puhtaan kasvun teemat Satakunnassa ovat energiaratkaisut, kiertotalous, akku- ja teknologiametallit sekä vihreä vetytalous. Satakunnassa on toimiva tekninen infrastruktuuri sekä teollisia ekosysteemejä, joihin vihreän/puhtaan siirtymän investoinnit voivat kytkeytyä. Pinta-alaltaan laajat ja vaikutuksiltaan merkittävät hankkeet edellyttävät yhteensovittamista muun maankäytön kanssa ja kantaverkon vahvistamista myös Satakunnassa. Vihreän vedyn tuotannolle ja jatkojalostukselle Satakunnassa luo edellytyksiä tuulivoima. Olemassa olevan merituulipuiston sekä rakenteilla olevien merituulivoimahankkeiden tueksi on suunnitteilla myös merituulivoima – osaamiskeskittymä.

Tuottavuus ja siten talouskasvu on Satakunnassa ollut pitkään hieman alle maan keskitason. Teollisuuden tuottavuus (arvonlisäys työtuntia kohden) on edelleen selvästi palvelualoja ja etenkin alkutuotantoa korkeampi, siksi teollisuuden merkitys Satakunnan elinvoimalle on merkittävä. Myös teollisuudessa työn tuottavuuden nousu perustunee jatkossa ainakin osin digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin.

Turvallisuus ja huoltovarmuus ovat keskeisiä kehittämisteemoja vientivetoisessa maakunnassa. Teollisuuteen, energiantuotantoon, ruuantuotantoon ja maa- ja merikuljetuksiin liittyvät turvallisuuskysymykset ovat keskeisiä myös kansallisen huoltovarmuuden osalta. Kyber- ja tietoturvallisuus korostuu automaation ja robotiikan osaamisen maakunnassa. Ympäristövahingotilanteiden varautumissuunnittelu ja viranomaisyhteistyön jatkuva kehittäminen on osa maakunnan kokonaisturvallisuutta. Liikennejärjestelmän tulee mahdollistaa turvalliset ja sujuvat yhteydet elämiselle ja yritystoiminnalle koko maakunnassa. Sotilaallisen liikkuvuuden varmistaminen on myös Satakunnassa sijaitseville Niinisalon ja Säskylän varuskunnille tärkeää. Pori-Niinisalo radan edistäminen on keskeistä myös Porin ja Rauman satamien hyödyntämiseen liittyvän sotilaallisen liikkuvuuden osalta. Tärkeää on myös Porin lentokentän toiminnan turvaaminen.

Satakunnan osuus maamme t&k-toiminnan menoista on pieni (1 %) suhteessa väestöosuuteen (3,8 %) (2022). Julkisen ja korkeakoulusektorin osuus on 0,8 %. Koko maan yritysten t&k-toiminnan menoista Satakunnan osuus on 1,0 %. Satakunnan t&k-menot 358 € henkeä kohden ovat murto-osa maan keskiarvosta 1426 € (2022). Seutukunnittain t&k-menot henkeä kohden olivat (2022) Porin sk 322 €, Rauman sk 503 € ja Pohjois-Satakunta vain 84 €. T&k-menojen suhde BKT:hen oli Suomessa 3,0 % ja Satakunnassa 0,9 % (2021).

Arviot näkymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Satakunnassa elinkeinoelämän tila pysyy samana vuoden kuluttua. Seutukunnista Rauma on plussalla, Pori ja Pohjois-Satakunta miinuksella. Työllisyys heikkenee edelleen jokaisessa seutukunnassa (TEM: Alueelliset kehitysnäkymät syksy 2023)
- Satakunnan rooli t&k-toimijana heikkenee, ellei toimintaa vahvisteta esim. tukemalla alueen korkeakouluja. Satakunnan vahvan vientivetoisuuden säilyttäminen vaatii myös kansallisia t&k-panoksia, jotta kansainvälisessä kilpailussa pärjätään tulevaisuudessa.
- Kiertotalous on kriittisten raaka-aineiden riittävyyden, kestävyys ja hyväksyttävyyden kannalta tärkeää teknologiametalliklusterille. Satakunnassa on valmis infra ja ekosysteemi uusille metallienkierrätysinvestoinneille.
- Valmuis vihreän siirtymän hankkeiden toteuttamiselle on Satakunnassa hyvällä tasolla. Epävarmuus tulevaisuuden talousnäkymistä heikentää investointihalukkuutta.
- Vihreän siirtymän hankkeiden toteutuminen edellyttää pitkällä aikavälillä kantaverkon vahvistamista
- Maakunnallisen yhteistyön vahvistaminen turvallisuuden ylläpitämiseksi ja turvallisuusriskien ennakointikyvykkyyden vahvistamiseksi on keskeistä, sillä ilmastonmuutos sekä muuttunut yhteiskunnallinen toimintaympäristö lisäävät konkreettisia arjen riskejä.

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Työn tuottavuuden ylläpitoon tarvitaan uusia keinoja, sillä väestöennusteen mukaan Satakunnan työvoima vähenee jatkossakin.
- Uhkana on, että yliopistojen säästö- ja sopeuttamistoimet kohdistuvat Satakunnassa toimiviin etäkampuksiin
- Satakunnan korkeakoulusektorin vahvistaminen maakunnan tutkimus- ja kehittämistoiminnan edistämiseksi edellyttää pitkäjänteistä ja ennakoivaa päätöksentekoa sekä alue- että kansallisella tasolla.
- TKI-rahoituksen suuntaaminen maakunnan älykkään erikoistumisen mukaisten osaamiskeskittymien vahvistamiseen edistää vihreän/puhtaan siirtymän kansallista vaikuttavuutta.

Työvoiman saatavuus, osaaminen ja sivistys

Ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä on Satakunnassa merkittävästi maan keskiarvoa alempi (koko maa 10,8 %, Satakunta 6,2 %, v. 2022). Toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus Satakunnassa on puolestaan koko maan vastaavaa osuutta korkeampi (44,1 % vs. 40,3 %). Koulutustaso on noussut hieman maan keskiarvoa nopeammin, kun tarkastellaan tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvua vuosina 1998–2022. Tämä pätee kaikkiin maakunnan seutukuntiin. Nopeinta nousu on ollut Pohjois-Satakunnassa, jossa lähtötasokin on ollut matalin. Korkeakoulututkinnoissa nousutahti on kuitenkin jäänyt alle valtakunnallisen tason viimeisen runsaan 10 vuoden aikana. Alle 35-vuotiaissa on alemman korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus vähän alempi kuin koko maassa keskimäärin (11,9 % vs. koko maa 14,2 %, v. 2022).

Satakunnassa oli joulukuun 2023 lopussa 10 260 työtöntä työnhakijaa, mikä on noin 6 500 henkeä (6,7 %) enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 10,7 %. Syksyn ja talven aikana työttömien työnhakijoiden määrän kasvu on kiihtynyt. Eniten kasvua vuoden takaiseen verrattuna on ollut rakentamisen ja teollisuuden ammattialoilla. Työttömyys on kuitenkin noussut vuoden takaiseen verrattuna muuta maata vähemmän.

Vaikka koko vuonna 2023 työvoiman kysyntä selvästi väheni edelliseen vuoteen verrattuna, oli uusien avoimien työpaikkojen määrä joulukuussa hieman vuoden takaista suurempi.

Työvoiman saatavuus on jo useamman vuoden ajan ollut Satakunnassa haasteellista. Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuoden 2022 lokakuun ja syyskuun 2023 välillä 50 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista Satakunnassa oli kokenut vaikeuksia työpaikkojen täyttämässä. Koko maan osuus oli sama.

Satakunnassa arvioidaan vuoden päästä olevan kohtalaista työvoiman ylitarjontaa kaikilla toimialoilla, kuten tilanne on tälläkin hetkellä (joulukuu 2023). Monissa ammateissa on kuitenkin kohtaanto-ongelmaa ja pulaa työntekijöistä. Suurinta pulaa on sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan sekä teknologiateollisuuden ja -palveluiden ammateissa.

Sivistys ja osaaminen ovat keskeisiä menestystekijöitä. Sivistys tuottaa laaja-alaista hyvinvointia ja on pohjana kestäväälle taloudelle, muutosjoustavuudelle ja hyvinvointiyhteiskunnalle. Vapaan sivistystyön oppilaitoksina Satakunnassa toimivat kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, opintokeskukset ja liikunnan koulutuskeskukset edistävät osaltaan mm. jatkuvaa oppimista yhteiskunnallista tasa-arvoa, hyvinvointia ja aktiivista kansalaisuutta.

Arviot näkymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Satakunta ei kykene kiristämään eroa korkeakoulutuksessa muuhun maahan verrattuna, ellei alueen yliopisto- ja korkeakoulutusta vahvisteta.
- Työvoiman saatavuuteen ei ole odotettavissa muutoksia seuraavan vuoden aikana. Kohtaanto-ongelma tulee kuitenkin vaikuttamaan esim. vihreän/puhtaan siirtymän edistämiseen, jossa meneillään ja suunnitteilla on miljardi-investointeja.
- Maakunnan vihreä/puhdas siirtymä luo osaamis- ja työvoimatarpeita ja etenemisen haasteeksi voi nousta osaajapula esim. maankäytön suunnittelijoiden ja muiden vihreän/puhtaan siirtymän hankkeita koskevien asiantuntijoiden osalta (mm. prosessi- ja teknologiateollisuudessa).
- Digisiirtymä edellyttää uutta osaamista mm. hyvinvointiteknologian, pelillisyyden ja tekoälyn soveltamisen alueilla
- Vapaan sivistystyön suunniteltujen leikkausten vaikutus näkyisi erityisesti pienissä kunnissa, joissa harrastus- ja opiskelumahdollisuuksia on vähemmän kuin isoissa kaupungeissa. Vapaa sivistystyö on myös tärkeä väylä osaamisen vahvistamiseen.

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Satakunnan koulutustason nostamisessa yliopistokeskuksen asemaa osana emokorkeakouluja tulee vahvistaa.
- Maakunnan osaamisprofiilin vahvistaminen vastaamaan elinkeinoelämän tarpeita edellyttää resurssointia Satakunnan yliopisto- ja korkeakoulutukseen. Kansallisen vaikuttavuuden kannalta on merkittävää, että maakunnassa on ammatillisen ja korkeakoulutuksen lisäksi kattavasti myös akateemisia tutkimus- ja koulutusmahdollisuuksia.
- Maakunnan teknologiametalli-, mineraali- ja akkuklusteri, automaatio- ja robotiikkaklusteri, energia-, elintarvike-, bio- ja kiertotalousklusterit, sinisen talouden, elämys- ja hyvinvointitalouden ja turvallisuuden sekä huoltovarmuuden osaamiskeskittymät ovat Satakunnan älykästä erikoistumista ja koko maan vahvuuksia, joiden toimintaedellytysten kannalta osaajatarpeen ennakoitiin on tärkeää.
- Maakunnan osaamiskeskittymien ja kasvualojen toimintaedellytysten kannalta keskeistä on osaavan työvoiman riittävyyden varmistaminen, osaamistason nosto sekä koulutuksen saatavuus, laajuus ja taso. Väestönkehityksestä aiheutuvan työvoiman saatavuuden ongelman tasapainottaminen edellyttää työ- ja koulutusperustaisen maahanmuuton tason nostamista.
- Satakunnan maakunnallista alue-ennakoinnin yhteistyötä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnassa (TKI) vahvistetaan ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen neuvottelukunnassa arvioidaan osaamistarpeita huomioiden väestökehityksen ja työelämän muutokset. Kumppanuuspohjainen yhteistyö kaupunkien, oppilaitosten ja ELY-keskuksen välillä työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämässä on tärkeää.

Osallisuus ja hyvinvointi

Satakunnan väestön terveys ja hyvinvointi on maan keskitasoa heikompaa. Sairastavuusindeksi (ikävakioimaton) on koko maata korkeampi. Vuonna 2021 Satakunnan hyvinvointialueen ikävakioimaton sairastavuusindeksi oli 104,3. Maakunnan sisällä sairastavuusindeksi vaihteli 85 ja 131 välillä. Kunnittain tarkasteltuna maan keskiarvon (100) alle jäävät Eurajoki, Rauma ja Ulvila. Muiden kuntien sairastavuusindeksi ylittää maan keskitason. Korkeimmat indeksiluvut (yli 120) olivat Pomarkussa, Harjavallassa ja Siikaisissa (THL, Sotkanet). Työkyvyttömyyseläkkeellä olevia Satakunnassa on koko maan keskiarvoa enemmän. Työkyvyttömyyseläkettä sai 16 - 64-vuotiaista satakuntalaisista 6,6 %, kun koko maassa osuus oli 5,4 % (2022). Itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi kokevien osuus 20-64-vuotiaista oli Satakunnassa 22,9 %, kun koko maassa osuus oli 19,9 %. Taloudellinen huoltosuhte Satakunnassa on selvästi maan keskitasoa heikompi.

Satakunnan maakunnan väestöllinen huoltosuhte on maan keskiarvoa korkeampi. Huoltosuhteessa on eroja ja työikäisten määrän väheneminen on erilaista eri kunnissa. Väestöllisen huoltosuhteen epäedullinen kehitys on ollut voimakkainta Pohjois-Satakunnassa. Väestön elinolot, terveyserot ja sairastavuus poikkeavat alueellisesti ja väestöryhmittäin. Menetettyjen elinvuosien määrää (PYLL-indeksi) kuvaava indeksi on Satakunnassa korkeampi kuin koko maassa keskimäärin.

Satakunnassa koetaan kansallisesti verrattuna paljon päivittäisen elämän turvattomuutta ja määrä on yli tuplaantunut kahdessa vuodessa (2,1 % -> 5,8 %). Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%) Satakunnassa vuonna 2022 oli 47,0 %, kun koko maan keskiarvo oli 51,0 %.

Äänestysaktiivisuus vuoden 2023 eduskuntavaaleissa oli Satakunnan vaalipiirissä 70,4 %, joka oli hieman alempi kuin koko maassa (72 %). Satakunnan kuntien välillä äänestysaktiivisuus vaihteli 65,1 % - 77 %:n välillä. Vuonna 2022 käydyissä ensimmäisissä aluevaaleissa Satakunnan hyvinvointialueen äänestysprosentti 48,5 % oli hieman koko maata (47,5 %) korkeampi (Oikeusministeriö – Tieto- ja tulospalvelu).

Satakunnassa kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus on hieman yli neljäsosa (26,2 %) asukkaista, kun koko maassa osuus on 29,8 %. Satakunnassa noin neljäsosa kulttuuripalveluja tarvinneista koki, että niitä ei ole tarjolla riittävästi. Koko maassa näin koki viidesosa 20 vuotta täyttäneestä väestöstä. Aktiivisesti järjestötoimintaan osallistuvia 20–64 vuotiaista vuonna 2020 oli 27,8 % (koko maa 23,5 %). Vuoden 2023 kulttuuritoiminnan edistämiseksi Satakunnassa oli koko maan tasolla (Satakunta 69 / koko maa 71). Kuntien välillä on suuria eroja. Liikuntapaikkoja Satakunnasta löytyy 8 kpl/1000 asukasta, mikä vastaa koko maan keskiarvoa.

Työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton kasvun ja moninaistumisen myötä kotoutumista tulee edistää ja maahanmuuttajien tarpeet huomioida eri palveluissa. Maahanmuuttajat tulee nähdä osana satakuntalaista yhteiskuntaa ja maahanmuuttajaväestön osallisuus yhteiskunnassa tulee varmistaa. Osallisuuden kokemus lisää myös yhteiskunnan turvallisuutta. Toimiva ja turvallinen Satakunta houkuttelee kansainvälisiä osajia ja opiskelijoita perheineen.

Satakunnan väestön käytettävissä olevien tulojen jakauma eli taloudellisen hyvinvoinnin jakautuminen on hieman maan keskiarvoa tasaisempi, sillä sitä kuvaava Ginikerroin on Satakunnassa matalampi (v. 2021 Satakunta 25,7, koko maa 29,1; vaihteluväli 0–100). Seutukuntien väliset erot ovat varsin vähäiset. Rauman seutukunnassa ginikerroin on 26,1, Porin seutukunnassa 25,4 ja Pohjois-Satakunnassa 25,0.

Arviot näkymistä vuoden ja viiden vuoden päähän kehityksen jatkuessa nykyisen mukaisena

- Hyvinvointialueen palveluverkkoratkaisut tulevat vaikuttamaan väestön elinoloihin alueellisesti ja väestöryhmittäin.
- Väestöllinen huoltosuhte heikkenee ja työikäisten määrä vähenee, kehitys on erilaista eri kunnissa

Mitkä negatiiviset tai positiiviset muutostekijät haastavat tilanteen ja mitä tulevaisuuksia ja päätöksentekotilanteita näistä voi seurata?

- Maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on tärkeää, että toimintaa koordinoidaan ja suunnitellaan tavoitteellisesti alueen toimijoiden, viranomaisten ja asiantuntijoiden poikkihallinnollisena yhteistyönä osana hyvinvointialueen toimintaa.
- Osallisuuden osalta huomiota on kiinnitettävä siihen, että varmistetaan esim. kulttuuri- ja liikuntapalveluihin osallistumisen edellytykset ja kiinnitetään huomiota syrjäytymisen ehkäisemiseen, sillä osattomuuden kokemuksella on suora yhteys yksinäisyyteen, syrjäytymiseen ja niistä aiheutuviin mielenterveyden ja turvallisuuden haasteisiin.
- Turvallisuuden edistäminen ja turvallisuussuunnittelu on hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä keskeistä ja mahdollistaa riskeihin tarttumisen ennaltaehkäisevästi. Tämä työ edellyttää poikkihallinnollista yhteistyötä viranomaisten välillä ja järjestötyön mahdollisuuksien tunnistamista.
- Maakunnan työ- ja koulutusperäisten maahanmuuttajien kotoutumisen kannalta tärkeitä on huolehtia kuntien sujuvista sijoittumis- ja asettautumispalveluista sekä yritysten palveluista kansainvälisten osaajien rekrytoinnin ja asettautumisen tueksi.
- Väestön laskeva määrä sekä heikkenevä huoltosuhte tarkoittavat sitä, että talouskasvun tulee jatkossa perustua entistä vahvemmin ja käytännössä täysin tuottavuuden kasvulle, eli uusia innovaatioita ja esim. digitalisaatiota tulee hyödyntää vahvasti. Samalla syrjäytymiseen on entistä vähemmän varaa ja väestön osallistumisasteen tulee olla hyvin korkea.